

מכות ז

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות סנהדרין פרק יד

(יב) בתחילה כשנבנה בית המקדש היו בית דין הגדול יושבין בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל והמקום שהיו יושבין בו חול היה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכשנתקלקלה השורה גלו ממקום למקום ולעשרה מקומות גלו וסופן לטבריא ומשם לא עמד בית דין גדול עד עתה וקבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש:
(יג) ארבעים שנה קודם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל אף על פי שהיה המקדש קיים מפני שגלו הסנהדרין ולא היו שם במקומן במקדש:
(יד) בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל דנין דיני נפשות בחוצה לארץ והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין בארץ כמו שביארנו שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ:

2. ריטב"א

[אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם].
הא דתנן ר"ע ור' טרפון אומרים אלו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם, אע"ג דר' עקיבא ור' טרפון קודם⁵⁵⁶ החורבן היו, מ"מ לא היו בסנהדרין כי היו באותן מ' שנה שלפני החורבן שגלתה סנהדרין וישיבה בחנות, שלא דנו דיני נפשות מכאן ואילך, כדאיתא במסכת סנהדרין⁵⁵⁷, ודוכתא אחריתי⁵⁵⁸.

3. ריטב"א

[סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ]. והא דתנן שהסנהדרין נוהגת בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ, פירוש שהסנהדרי גדולה בלשכת הגזית, הא לאו הכי אינה נוהגת בשום מקום, כי המקום הוא גורם כדאיתא במסכת סנהדרין⁵⁵⁷, וכל אותן מ' שנה שגלתה סנהדרי גדולה לא דנו דיני נפשות, וכן היא בספרי⁵⁵⁸.

4. שערים מצויינים בהלכה

ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. מפרש בחי הריטב"א, כלומר אינה חייבת להושיב כמו שחייב בארץ ישראל, בכל עיר ועיר לדון את עירם, ובכל פלך ופלך בין עיירות שבאותו פלך. אבל הרדב"ז (סנהדרין פ"א ה"ב) כתב, לדעת הרמב"ם שבחול אין צריך למנות אלא או בכל פלך או בכל עיר, ולפיכך יותר טוב שיושיבו ב"ד בכל עיר ולא בכל פלך, שלא יצטרכו בעלי דין לטרוח כל כך

וכו'. ועי' בהגה' מהריעב"ץ. ועי' בערוך השלחן (חור"מ סי' א סי"ח) דדוקא ב"ד של כ"ג אי אתה מושיב בכל עיר, אבל ב"ד של שלשה ודאי צריך למנות אף בחול, דאי אפשר לומר דעל כל דין ודין יצטרכו לילך להפלך.

5. ריטב"א

והא דאמרינן שלא נהרג אדם מעולם פרישנא בגמרא, משום דאמרו להו לעדים המעידין על הרוצח ראיתם טרפה הרג, שלם הרג, ואת"ל שלם היה דילמא במקום סייף נקב הוה. ופירש רש"י⁵⁵⁹ ז"ל שהיו שואלים בדקתם את ההרוג לאחר מיתה אם לא היה טרפה, וכן פירש רבינו מאיר הלוי ז"ל. ולפי פירוש זה היו צריכין לבדוקו לאחר מיתה ב"ח טרפות, וכי הוי שלם גמי חיישינן דילמא במקום סייף הוה נקב מבפנים שאינו ניכר, ולפי זה משנתנו כפשטה שלא נהרג אדם מעולם כלל, כי זה דבר שאי אפשר שיוכלו להעידו שהוא שלם ושלא היה נקב במקום סייף מבפנים. אבל אין נכון בעיני כל רבותינו ז"ל, חדא, דא"כ בטלת כל פרשת רוצחין⁵⁶⁰, ועוד, כי אם היו צריכין לבדוק לאחר מיתה ב"ח טרפות קא מינוולה טובא, והכתוב אומר⁵⁶¹ ואהבת לרעך כמוך כדאיתא בפ"ד מיתות⁵⁶². ועוד, דמהיכי תיתי לחוש לכך עד שיהא ניצל הנדון, דהא קיימא לן שהולכין

לכך הנכון שלא היו שואלין אלא על טרפות שנמצא מבחוץ, וכי שיילי דלמא במקום סייף נקב הוה מבחוץ קאמר, שזה דבר שאפשר הוא אלא שהוא רחוק שיתנו דעתם, ולכך אמר שלא היה אדם נהרג מעולם, ודרך גוזמא אמרו כן שלא היה נהרג בעולמו של אדם אחד על הרוב. ואף בזה אם לא רצו סנהדרין לשאול הרשות בידם כיון שרובא לא היו טרפה, אלא שאם רצו לשאול ואמרו העדים אין אנו יודעין אין מקבלין עדותם⁵⁶⁶, ובזה הוא שאמרו ר' עקיבא ור' טרפון שהיו מקילין, משום דנפיש רוצחין ובוועלי עריות.

6. תוספות מסכת מכות דף ז עמוד א

דלמא במקום סייף נקב הוה - קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי לא חיישינן אלא היה שואל להם שאם אמרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף וארירן דאי דלא שיילינן חייב וזה אומר בסייף וזה אומר בארירן אין זה נכון אע"ג דבסייף וארירן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל ובהרוג גופיה אין יודעים ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהביא מסייף וארירן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישינן בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם חבירו ...

7. ספר בניהו בן יהוידע על מכות דף ז/א

ההורגת אחת בשבוע נקראת חבלנית. נ"ל הטעם שהיה להם להתפלל שלא יבא לידם דבר כזה, וכמו ענין דאתמר לקמן דף י"א ע"ב ע"ש:

8. תוספות מסכת מכות דף ז עמוד א

כמכחול בשפופרת - תימה עובד ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזימן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה.

9. דף על הדף מכות דף ז עמוד א

בגמ': במנאפים שיראו כדרך המנאפים. הרא"ש יבמות (פ"ב סי' ח') הביא מהבה"ג דהיינו רק לענין דיני נפשות. אבל להוציא אשה מבעלה בעינן שיראו ממש כמכחול בשפופרת. והרא"ש תמה ע"ז דאם לדיני נפשות שנא' "ושפטו העדה והציילו העדה" חייבין כבר משיראו כדרך המנאפין, ק"ו לגבי להוציא אשה מבעלה דסגי שיראה כדרך המנאפין.

ותירץ בנו"ב (תנינא אהע"ז סי' י"א) דטעמי דהבה"ג הוא, דדוקא לגבי דיני נפשות, שעל כרחך איירי שהתרו בו והוא אמר אעפ"כ, הרי אנו רואים שהוא רוצה לבעול, לכן אנו תולין שאכן כך עשה, משא"כ לגבי להוציא אשה מבעלה, אין לנו ראי' שאכן המשיך לעשות את זממו. בהגה"ה שם מבנו מהר"ש כתב ליישב באופן אחר על פי מש"כ הרמב"ם (הל' איסור"ב פ"א ה"ט): אלא משיראו אותם דבוקים זה ע"ג זה כל ואין אומרים שמא לא הערה, חזקת צורה זו שהערה עכ"ל. נמצא שדין זה דסגי כשיראו כדרך המנאפים, מטעם חזקה אתנו עלה. ולפי זה ניחא דכל זה לגבי דיני נפשות מהני, אבל להוציא אשה מבעלה, שיש מנגד חזקת היתר לבעלה, אין חזקה זו יכולה להוציא אותה מאותה חזקה של היתר לבעלה.

10. ספר בניהו בן יהוידע על מכות דף ז/א

שם אף הם היו מרבים שופכי דמים בישראל. מקשים אמאי נקיט שופכי דמים ולא אמר מנאפים. ונ"ל בס"ד הכונה לומר כיון שהם חוקרים את העדים בדין הרוצה כלום בדקתם אותו אחר מיתה לראות אם יש בו סימני טריפה, ואם תמצא לומר בדקתם אותו ונמצא שלם, שמא במקום סייף היה נקב מתחלה, ולכן כשישמעו הרשעים טענות אלו שתולין בטרפיות או בנקב דנמצא גברא קטילא קטל, אין לבם חרד על עון שפיכות דמים, דיצרו מכשילם לשפוך דם באומרו אולי זה האדם טריפה, ואין כאן שפיכות דמים ממש לשפוך, דאין עון זה ברור בעיניהם, מה שאין כן שאר עונות של ניאוף וכיוצא העון ברור ביד העושה אותו דיודע הוא שעשה עבירה גמורה, ואיכא טובא אע"ג דהם רשעים לא ימלאם לבם לעשות עבירה חמורה גמורה, והנה לפי זה הסנהדרין אין להם לפתוח פיהם הרבה בדרישה וחקירה עד גדר שלא יהיה הרוצה נהרג, שבזה יהיו נקראים רוצחים וחובלים. ...

11. אגרות חזו"א [ח"ג, פב]-LOSS OF DETERENT

12. ספר צדקת הצדיק - אות קעה

צריך ליהזר מלגרום צער לשום בריה אפילו לצורך מצוה כמו שאמרו (בבא בתרא ח' ע"ב) על כל לוחציו (ירמיה ל' כ') **אפילו גבאי צדקה**. ואדונירם על המס דשלמה המלך ע"ה לחצוב אבנים לבנין בית המקדש דאין לך מצוה גדולה מזו נענש מדה כנגד מדה רגמו בו אבן. והיינו דמס נקרא מה שיותר לפי הכח וכמו שנאמר (מלכים - א י"ב י') אביך הכביד וגו' וכמו שאמרו (מגילה י"א). באחשורוש הכל נעשו רשים שנאמר (אסתר י' א') וישם מס. והוא מקרא דשרי מסים (שמות א' י"א) למען ענתו דהוראת מס היינו כשהוא בהכבדה לענות נפש. ועל זה נענשים גם שהוא למצוה: **ואמרו ז"ל בתנא דבי אליהו (רבה פרק כ"ד) אפילו אבן שנסקל ועץ שנצלב עתיד ליתן הדין. והיינו אפילו במחוייבי מיתת בית דין ולכך היו הסנהדרין מתעניין אותו יום (סנהדרין ס"ג). לכפר על נפשותם וסנהדרין ההורגת וכו' נקרא חובלנית (מכות ז').** אף על פי שהוא בדין נענש דגם כל שחבירו נענש על ידו וכו' (שבת קמ"ט ע"ב) **וההורג שוגג חייב גלות אף על פי שהלה מחוייב מיתה כמו שאמרו ז"ל (מכות י' ע"ב) דמגלגלין וכו' ואף על פי שהוא מצוה ובערת הרע מכל מקום הרי גורם צער למעלה חס ושלום** כמו שאמרו (מגילה י' ע"ב) שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואיתא (סנהדרין מ"ו). שכינה מה אומרת וכו'. **וכל שכן בצערן של צדיקים אפילו שהוא כפיה לדבר מצוה:**

13. ריטב"א

מתני'. אלו הן הגולין. ואית דגרסי¹ ואלו וליכא קפידא בהא, דהתם בפרק קמא דשבת² שייל בגמרא אלו תנן או ואלו תנן, משום דהתם איכא למשמע דקאי אדלעיל או דקאי אמאי דבעי למיתני, אבל הכא פשיטא דקאי אמאי דבעי למיתני, דבפרקין דלעיל לא איירי מידי בדין הגולין, אלא משום דקתני במתניתין קמייתא מעידנו באיש פלוני שחייב גלות פתח הכא בפרק דיני הגולין.

14. רבי עקיבא איגר מסכת מכות דף ז עמוד א

מתני' אלו הן הגולין. **נראה דמעיקר הדין החיוב גלות רק בזמן שיש ערי מקלט שיגלה וישב בערי המקלט** וכמו שנראה כן מלשון הרמב"ם רפ"ה מהלכות רוצח, וכנראה דמשום זה לא נזכר בשו"ע דיני גלות בכלל ובפרט, [מתוך תשו'].
15. ריטב"א

וכללא דפרקין, דכל שוגג קרוב למזיד או שהיה אנוס אינו בן גלות, כי האונס לא מחייב גלות. ומי שהוא קרוב למזיד לא מיפטר, ולית ליה כפרה בגלות³, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו⁴ אף כל זמן שלא יצא חוץ לתחומו כדבעינו למימר⁵. והיינו דקתני, אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה, כלומר בסתם שגגה שאין בה לא אונס ולא צד זדון.

16. רמב"ם יד החזקה הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ו

(ג) ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לאונס והוא שיארע במיתת זה מאורע פלא שאינו מצוי ברוב מאורעות בני אדם ודינו שהוא פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו:

(ד) ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה או שהיה לו להזהר ולא נזהר ודינו שאינו גולה מפני שעונו חמור אין גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות אותו שאינן קולטות אלא המחוייב גלות בלבד לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור:

(ה) ומה יעשה זה ישב וישמור עצמו מגואל הדם וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגו גואל הדם אין להם דמים לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה. [השגת הראב"ד - וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכו' א"א תימה הוא ואיך נאמין בעד אחד להתיר דמו של זה לגואל הדם]:

17. שערים מצויינים בהלכה

ובהא דפליגי אביי ורבא אי אומר מותר
הוי קרוב לאונס או קרוב למזיד נעי בתוסי
מסי שבת סח: ד"ה אבל, וכמגיני שלמה שם
בהגירסא], עי' בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' כב ד"ה
חאת) דלשניהם אומר מותר חייב ומתכפר
בכל חטאות שבעולם, פי' בין שיהיה קרוב
לאונס, מ"מ לא הוי אונס דרחמנא פטריה,
ובין שיהיה קרוב למזיד, אינו מזיד ממש
שלא יתכפר לו בחטאת, אלא צריך כפרה,
ויש לו כפרה, ורק בגלות דכתיב בשגגה
טובא ממעטינן אומר מותר כמש"כ התוסי
כאן.

קשה לי, האיך שייך לומר דקסבר שמותר
להרוג, הלא כל ילד יודע שאיסור רציחה
היא עבירה חמורה, ונראה דהוא איש פשוט
ושמע מרבים שאמרו על פלוני דמצוה לעקר
מן השורש, וזירו עצמו לעשות כן, או שראה
בעצמו שעשה פלוני עבירה ונתלבש בקנאות
והרגו וחושב שעושה מעשה פנחס נוכע"ז
כתבנו ביומא (סו: ד"ה תנוח) לבאר הגמי' שם עיי"ש.

18. ריטב"א

הא דאיתלע והא דלא איתלע. פירש רש"י ז"ל
כי איתלע הוי ירידה, כיון שנכפפת לאלתר מיד
שהוא מעמיד אפילו רגלו אחת עליה⁴⁶, וכן לא
איתלע הוי עליה שהרי אינה נכפפת עד שעמדו
שני רגליו עליה והיה עולה לגמרי, זה דרך
פירוש רש"י ז"ל למבינו. ואל הדרך הוזה מתפרשת
אידך אוקימתא, דכי לא מהדק הוי ירידה שהרי
נכפפת מיד שהניח רגלו אחד (כלל) דלא הויה
עליה כלל, וכי מהדק אינה נכפפת עד שכל
גופה עליה, הלכך אע"ג דהא והא לא קטיל אלא
בירידה וכפיפה, מ"מ הא חשיבא עליה והא
חשיבא כירידה, כן נראה לי לדרך פירוש רש"י
ז"ל.

אבל יש שפירשו⁴⁶ דתרווייהו ירידה דהא ירידת
שליבה הוא דקטלא, אלא דכי איתלע (שגגה)
או לא מהדק הוי שגגה קרוב למזיד שאינו גולה,
ומיירי בהתלעה ניכרת מבחוץ⁴⁷ דומיא דלא
מהדק שהיה ניכר לו, ולפיכך נידון בקרוב
למזיד. ואפשר דהני תרתי אוקמתי בתרייתא
לא סתרי דרי' יוחנן כלל, דמוקמינן לדר"י בדלא
מיתלע ומיהדק כסתם שליבה, והכין עדיף טפי
דלא לשויה פלוגתא בין האי ברייתא לרי' יוחנן,
ואע"ג דמעיקרא הוה אמרינן דכולי עלמא עליה
היא לאוקמינהו דלא כותיה, דרך התלמוד לעשות
אוקימתות כן כזו פעמים לסתור ופעמים לסיוע,
וכיון דשקלא וטריא בעלמא היא קיי"ל כרי' יוחנן
כיון דליכא מאן דפליג עליה בהדיא.

19. חדושי הרשב"א על מסכת בבא קמא דף כה/ב

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ... פרש"י לענין גלות פטור דהא כתב רחמנא ואשר לא צדה, מי שלא נתכוין לזרוק אפי' טפח חייב גלות ומתכפר לו, אבל מי שנתכוין לזרוק אפי' שתים וזרק ארבע קרוב למזיד הוא, שהיה לו ליזהר שלא יכה את חברו, הלכך אינו בר כפרה, וכן פר"ח ז"ל קרוב למזיד הוא ולא מתכפר הוא בגלות. ויש לתמוה א"כ הא דפליגי רבי ורבנן בר"פ אלו הן הגולין (מכות ח, א) בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע, דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי, אמאי מחייב בחד מינייהו, דמאי שנא מנתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע, שאף זה נתכוון להתוך עצים שלפניו והלך העץ או הברזל

למרחוק. ומסתברא דשאני התם שאינו פושע בכלום, שזה עוסק במלאכתו ונשל הברזל מקתו או נתזה הבקעת, וזהו שחייב הכתוב גלות דכתיב ואשר יבא את רעהו ביער:

20. דרך ים

נשמט הברזל מקתו והרג וכו' - התוס' בב"ק כו: מקשים בין לרבי ובין לרבנן מ"ט גולה הא הוי כנתכוין לזרוק שתיים זרוק ארבע שנתכוין לבקע העצים שלפניו והלך למרחוק, ובאור שמח (פ"ו מרוצה הי"ב) כתב דלשיטת הרמב"ם (לעיל אות ט) דכנתכוין לזרוק שתיים זרוק ארבע אינו גולה משום דהוי קרוב למזיד א"כ הכא שנשמט הברזל מקתו דאינו מזיד שפיר גולה (וכן תירץ הרשב"א בב"ק שם) וצ"ל דהתוס' לשיטתם דסוברים דכנתכוין לזרוק שתיים זרוק ארבע פטור משום קרוב לאונס וא"כ כ"ש הכא שיש לפטור.

רבי אומר אינו גולה וכו' - ע"י בר"ח שפירש דרבי סובר דהוי קרוב למזיד שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט, וע"ע בסוגיא לקמן ט: דלפי רבי אם נפסק החבל אינו גולה משום דדומה לנשמט הברזל מקתו וע"ש ברש"י (ד"ה נפסק אנפק) ודו"ק.

21. שו"ת הרי"ף סימן א

מפני מה אמרו חכמים יש אם למקרא ולמסורת ולא אמרו אב. ואמרו בנין אב זה בנה אב ולא אמרו אם. ואמרו בת קול ולא אמרו בן קול:

תשובה לא שמענו בזאת כלום אלא פעמים שאומרים לשון זכר ואומרים אב כגון בנין אב משני כתובים ובנין אב וכתוב אחד. וכגון ההוא דאמרינן אבוהון דכולהון דם אלא יש לומר שבמקום שעושה אותו דבר עיקר ללמוד ממנו דבר אחר קורין אותו אב. וזה שאמר יש אם למקרא הואיל ואין למדין ממנו לדברים אחרים, אלא להודיע על מה סומכים על הקריאה או על המסורת קרא להם אם שהקריאה אינה ל' זכר אלא ל' נקבה. (תולעת יעקב: מצאתי להר"ב ת"ט ביבמות פ"ו משנה ז' ו' / ד"ה בת קול שכתב וז"ל: ולי נראה שנקרא בת קול לפי שאינו קול לו קול אליו כמו שנאמר וישמע את קול ה' מדבר אליו שזהו נבואה ממש אבל קול זה שאנו בו הוא מעינו ודוגמתו במדרגה למטה ממנו ולכך קראום לו בת קול שהוא הבת לאביה ולתשות כחה לא קראוהו בן קול אלא בת קול ועל דרך זה אמר מרע"ה ואם ככה את עושה לי כינהו יתברך בלשון נקבה אם לא יעשה עמו נפלאותיו וכו' יע"ש. ועיין בשו"ת באר עשק סי' נ"ט שנתן טעם למ"ש יש אם למקרא ולא אמרו יש אב להורות על תוכיות הענינים וסודות נפלאים אשר הם סגורים ורמוזים בקרי כתיב יע"ש ולנפשו ינעם).

22. רבנו בחיי על דברים פרק לג פסוק ח

והנני מבאר לך בכאן ארבע מדריגות הללו, הראשונה בת קול, ויש סוד במה שאמרו בת קול ולא אמרו בן קול, וכן במה שאמרו זה בנה אב, וכן בנין אב משני כתובים, ולא אמרו זה בנה אם או בנין אם, וכן במה שאמרו עוד יש אם למקרא ולמסורת ולא אמרו יש אב, כי הכל נאמר בהשגחה מכוונת וחכמה יתירה, וחכמי האמת שכל דבריהם מיוסדים על אדני החכמה וספיר גזרתם קבלו כן מן הנביאים עד משה מסיני. וביאור הענין כי בנין אב לא נזכר בשום מקום מהתלמוד אלא על פסוק מפסוקי תורה שבכתב, ואם כן ראוי להם להזכיר בזה לשון אב ולומר זה בנה אב או בנין אב, כי כל פסוק ופסוק הוא בנין האב יתעלה ששמענו התורה מפיו מתוך האש, וכענין שכתוב (דברים ד, יב) ביום דיבר ה' אליכם בחורב מתוך האש ולא היה ראוי שיזכירו בו לשון אם, אבל כשאמרו יש אם למקרא ולמסורת שהוא דבר נמסר מעסק תורה שבעל פה הזכירו אם ולא אב. וכן בכאן בבת קול שהזכירו בת ולא בן מוכרת היה, לפי שהקול הזה המגיע לאוזני השומע הוא נמשך מאותו הקול שכתוב בו (שמות טו, כו) והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, וכן עוד וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, ט), והקול הזה הנשמע יקרא בת לפי שהוא נמשך מאותו קול, וזהו לשון בת קול. ועוד לטעם אחר נמרץ הוצרכו לומר בת קול כי היה הקול יורד לאוזני השומע כמדת הכסא שהוא רחב מלמעלה וקצר מלמטה כי כן דמות כסא הכבוד וכן צורת האש של מעלה רחבה למעלה וקצרה למטה, וזהו לשון בת קול שהיה הקול יוצא כמדת הכסא. ובת קול זה היה נשמע תמיד לחכמי התלמוד ולחסידי הדורות בזמן בית שני שהיו משתמשים בבת קול אחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים:

23. שערים מצויינים בהלכה

ובדברי שאול מתוך, שהאם מניקה ומגדלת את בנה בילדותו, ואח"כ משגיח עליו האב ללמדו חכמה, וכמו כן התורה שבכתב מנחה את האדם בדרך הטוב, ומזה בא לו שאח"כ יכול להבין התורה שבעל פה.

24. ריטב"א על מסכת מכות דף ח/א

היינו דקא"ל ועוד. תמיהא מילתא אם הטעם הראשון אינו אמת דר' לית ליה למדרש מסורת היכי שייך לומר עליה ועוד. י"ל דר' הוה אמר מעיקרא דאף על גב דבכל התורה דרש'י מקרא הכא דרש'י מסורת מדלא כתיב מעצו ומיהו כשתמצא לומר בו שאין הכרע לחלק זה משאר כל התורה שאנו דורשין מקרא יש לנו אחרת שילמוד סתום מן המפורש נאמר עץ למטה וכו':

25. דרך ים

ב) אמר ר"פ וכו' באנו למחלוקת רבי ורבנן וכו' - עי' בר"ח שפירש דלרבנן פטור משום דחשיב ככח כוחו (וכ"מ מהמשך הגמ' דמקשה "כח כוחו לרבי היכי משכח"ל") וכ"כ הרמב"ם (פ"ו מרוצח הט"ו) דהוי ככח כוחו ופטור משום דהוי כמו אונס, אכן בריטב"א (ד"ה אלא לרבי) מדויק דבכח כוחו דסוגיין פטור לא רק מגלות אלא גם מנזיקין (ועי' בסמוך) ומשמע דהפטור משום שלא מתייחס אליו מעשה הנעשה בכח כוחו ולא משום דהוי קרוב לאונס.

וברש"ש העיר דלענין גלות מבואר דלכו"ע כח כוחו פטור, וכן מבואר בגמ' בסנהדרין עז: לענין מיתה שאם זרק אבן למעלה ונפל תחתיו פטור משום דאי"ז כוחו (ורק בנפל לצדדין חשיב כוחו), ואילו לענין נזיקין מבואר ברא"ש בב"ק פ"ב ס"ב דאפי' כח כוחו חייב (ובריטב"א הנ"ל משמע שפטור אף לענין נזיקין וכ"כ הכס"מ פ"ב מנזק"מ הי"ז בדעת הרמב"ם, וכ"ה בהגהות הגר"א בב"ק כב., ולדבריהם נתיחא), ועי' בשיעורי הגרש"ר (אות שלא) שהביא מהשטמ"ק בב"ק נו. שכתב לחלק דחייב מיתה הוא רק על מה שעשה בגופו או בכוחו ממש אבל בנזיקין מיחייב אפי' על מה שבא בגרמת כוחו כיון שס"ס בא מחמת כוחו (וכן צ"ל לשיטת הר"ן בסנהדרין עז. שסובר דאע"פ דלענין ממון אשו חייב משום חציו מ"מ לענין חיוב מיתה לא הוי כחציו ונדלא כמש"כ התוס' שם ורב"ק כב: דאף לענין חיוב מיתה הוי חציו וכדמוכח מהסוגיא שם] ואכ"מ).

ולפי"ז י"ל דה"ה לגבי גלות בעינן כוחו ממש כמו לענין מיתה, ועי"ל כמש"כ הרמב"ם דלענין גלות הוא פטור מיוחד משום דהוי קרוב לאונס, ובשיעורי הגרש"ר (אות שכט) הכריח

26. ערוך השולחן חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה: נב

היה חוטב עצים בקרדום ונשמט הברזל מן העץ דהיינו מקתו והוא יד הקרדום והרג חייב גלות ובזה נאמר ונשל הברזל מן העץ אבל אם לא נשמטה מן הקתא אלא שנתחבה בהעץ המתבקע ונשמט הברזל מן העץ המתבקע אינו גולה מפני שאין זה בא מכחו אלא מכח כחו ואע"ג דלענין נזיקין כח כחו ככחו דמי כמ"ש בס"י ש"צ מ"מ במיתה וגלות יש חילוק מפני שזוהו כמו אונס ומפני מה נקרא זה כח כחו מפני שהעץ המתבקע הוי כח ראשון וכשנשל הברזל ממנה הוי כח שני וי"א דאם יצא קיסם מן העץ המתבקע וניתז למרחוק והרג דפטור [רש"י שם ז' ב] דזה מקרי כח כחו דהקרדום הוא כח ראשון והעץ המתבקע הוי כח שני וכן הזורק אבן לעץ תמר להפיל תמרים ונפלו מן התמרים על תינוק והרגוהו פטור מפני שנפלו מכח כחו דהתמרים כח שני והאבן כח ראשון וכ"ש אם היו התמרים כח שלישי כגון שהאבן הכה בעץ והעץ הכה להתמרים וכן כל כיוצא בזה משארי הסיבות מפני שדומה לאונס:

27. שערים מצויינים בהלכה

דף ח. היינו דקאמר להו ועוד. פרש"י דקא הדר רבי ואמר ועוד וכו'. פירש דהדר ביה מטעם הראשון. ומכאן הביא רביה בדעת תורה (קונ"א סי' ד אות פח) דכשיש ב' טעמים העיקר הוא כטעם השני, וזה דלא כמש"כ בשו"ת חכם צבי (סי' עג) דהיכי דנקט ב' טעמים העיקר כטעם הראשון והוכיח כן מגמ' חולין (מט:): חדא דקאמר רב ששת כו' ועוד וכו'. ועי' בדברינו שם (ד"ה חדא).

ועי' בתבואות שור (סי' ג סק"ד) דנסתפק בורק
 אבן והכה בסכין והלכה ושחטה, דפסולה
 מספק דכח כחו הוא, ודלמא לאו ככחו דמי,
 והיינו דבשחיטה דבעינן כח גברא נמי לאו
 ככחו דמי, ואע"ג דמשמע מהרמב"ם דהטעם
 דפטרי רבנן משום דאונס הוא, מ"מ כיון
 דמציינו חילוק בין כחו לכח כחו, אע"ג
 דלענין נזקין וגלות ככחו הוא, לא ילפינן
 משם להקל דיש לחלק ביניהם וכמש"כ
 הרשב"א בבדק הבית (יב). וכו'. ומדברי
 התבו"ש יש נפק"מ טובא לכמה הלכות, עי'
 מה שכתבנו במס' חולין (טו. ד"ה ואיבע"א)
 ובמס' ב"ב (כה: ד"ה מודי) ובשמ"ב (ח"א סי'
 מז סק"ז, ח"ב סי' עב ס"ק מג, וסי' פה סק"ג, ח"ג
 סי' קי ס"ק כב).

מהו דתימא ככח כחו דמי קמ"ל וכו'. פי'
 בחי' הריטב"א, קמ"ל דסוף סוף בכחו
 הרג בהו המכה, ולא שני לן בינייהו. וכתב
 המאירי הזורק אבן לתמר להפיל תמרים
 ונפלו התמרים על התינוק והרגוהו, פטור
 מגלות, שאין זה אלא כח כחו, והרי הוא
 כאונס. וכ"כ הרמב"ם (רוצה סופ"ו). וכתב
 בערוך השלחן (תור"מ סי' חכה סי' נב) דאע"ג
 דלענין נזיקין כח כחו דמי [עי' בשו"ע
 סי' שצב ס"א], מ"מ במיתה וגלות יש חילוק,
 מפני שזהו כמו אונס. ועי' בהגה' הרש"ש.

29. שיעורי ר' דוד מסכת מכות דף ז עמוד ב

תסב) אי מיירי דניתו קיסם מן העץ או בנשמט הברזל מן העץ
 מתני' נשמט הברזל מקתו והרג, רבי אומר אינו גולה, וחכמים אומרים גולה,
 רבי אומר אינו גולה, ופ"י רש"י מן העץ המתבקע יצא קיסם וניתו למרחוק והרג ע"כ.

אכן הרמב"ם (פ"ו מהל' רוצח הט"ו) כתב, נשמט הברזל מקתו, והרג, הרי זה גולה, נשמט "הברזל" מן העץ
 המתבקע, אינו גולה, מפני שאין זה מכוחו, אלא מכח כוחו, ונמצא כמו אונס, ע"כ. מבואר דהרמב"ם מפרש דמן
 העץ המתבקע היינו דהברזל נשמט מן העץ המתבקע, והטעם דאינו גולה לרבנן, משום דהוי כח כוחו ונמצא כמו
 אונס.

וצ"ב מ"ט הוי זה כח כוחו, דהא מה דנותן מכה בעץ הוי גופו, וא"כ מה דניתו הברזל הוי כוחו ולא כח כוחו.
 וצ"ל דהרמב"ם סובר דזה מיקרי כח כוחו, דכיון דע"י שנתן מכה בעץ, נתן העץ דחיפה אחורנית לברזל, זה הוי כוחו, ואח"כ
 מה שניתו הברזל הוי כח כוחו, (עי' ס"ק תס"ה).

אלא דלכאורה צ"ב דלפי"ז נמצא דרבי שסובר דבכה"ג גולה, היינו דסובר דכח כוחו נמי חייב גלות, וא"כ צ"ב בגמ' בסמוך
 (דף ח ב) דקאמר גבי מאן דשדי פיסא לדיקלא ואתר תמרי, ואזול תמרי וקטול באנו למחלוקת רבי ורבנן, פשיטא, מהו
 דתימא ככח כוחו דמי, קמ"ל, והיינו דס"ד דבזה אף רבי פוטר משום דהוי כח כוחו, ולכאורה הרי נתבאר דרבי סובר דכח
 כוחו חייב (ועי' ס"ק תס"ח).